

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

การช่วงชิงความหมายเพื่อเข้าถึงพื้นที่แห่งความคลุมเครือของ
แนวเขตป่า: กรณีศึกษาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ผู้เขียน

นายพุฒิพงศ์ นวกิจบำรุง

ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.จามะรี เชียงทอง

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นงานศึกษาทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่พยายามทำความเข้าใจปรากฏการณ์การขยายพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่สูงต่างๆ เป็นเขตป่าอนุรักษ์ของรัฐ ภายใต้บริบทความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงสังคมเกษตรกรรมบนพื้นที่สูง และโลกาภิวัตน์ของพืชเกษตรอุตสาหกรรม โดยใช้กรอบแนวคิด การช่วงชิงสิทธิเหนือที่ดินและอาณาเขตที่คลุมเครือ พื้นที่ชายขอบอารยะในฐานะพื้นที่การช่วงชิง และ การช่วงชิงความหมายและความคลุมเครือในฐานะที่เป็นพื้นที่ต่อรอง ทำการศึกษาผ่านพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาแห่งหนึ่งในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้ข้อค้นพบที่สำคัญ 3 ประการ

ประการแรก “พื้นที่ชายขอบอารยะ” เป็นพื้นที่ของการช่วงชิงทรัพยากรและเปิดโอกาสให้กับ การค้าออกกฎหมาย พื้นที่ชนบทซึ่งตั้งอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐ การกำกับควบคุมที่แผ่วเบา ผันผวนไม่ต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถกำกับควบคุมพื้นที่และผู้คนได้อย่างเบ็ดเสร็จ นอกจากจะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านต่อรองเพื่อช่วงชิงทรัพยากรกับรัฐแล้ว ยังเปิดช่องทางให้ทุนเข้าไปมีส่วนร่วมตักตวงผลประโยชน์จากการช่วงชิงทรัพยากรในพื้นที่ดังกล่าว

ประการที่สอง ความคลุมเครือเป็นเครื่องมือในการต่อรอง ความคลุมเครือของแนวเขตป่ามักถูกมองว่าเป็นปัญหา แสดงถึงสถานะของพื้นที่ที่ไม่ชัดเจนอันเกี่ยวพันกับสิทธิเหนือพื้นที่ อย่างไรก็ตาม สถานะที่คลุมเครือกลับเปิดโอกาสให้ผู้กระทำการกลุ่มต่างๆ ใช้ช่องว่างจากความคลุมเครือ ตีความและเลือกอธิบายเพื่อสร้างความชอบธรรมกับการแทรกตัวให้เข้ามามีส่วนร่วม หรือมีส่วนได้ส่วนเสียอันเกี่ยวเนื่องจากพื้นที่คลุมเครือ สถานะคลุมเครือจึงเป็นพื้นที่ของการต่อรอง เพื่อจัดปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบใหม่ที่อาจต่างไปจากชุดความสัมพันธ์เดิม การผลักดันให้เกิดเส้นแบ่งแนวเขตที่ชัดเจนเพื่อสลายความคลุมเครือ จึงเท่ากับเป็นสลายอำนาจการต่อรองที่

หลากหลายและซับซ้อนซึ่งไม่เป็นรูปแบบทางการ ไปสู่การยอมรับกฎเกณฑ์ที่เป็นรูปแบบทางการ ซึ่งยอมให้ต่อรองได้ภายใต้กรอบที่รัฐกำหนด

ประการที่สาม ปรากฏการณ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่สูงสะท้อนจุดเปลี่ยนสำคัญของการปรับโครงสร้างชนบทที่สูง การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จึงไม่ได้เป็นเพียงความเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิต แต่เป็นความเปลี่ยนแปลงทั้งมิติการผลิตและมิติการบริโภค โดยเฉพาะการให้ความหมายของที่ดิน การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์นอกจากจะเป็นยุทธวิธีทางเศรษฐกิจแล้วยังเป็นยุทธวิธีทางการเมือง เพราะเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงในที่ดินท่ามกลางแรงกดดันและความไม่มั่นคงในชีวิต

เงื่อนไขสำคัญที่เอื้อให้เกิดไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่บนพื้นที่สูง คือ หนึ่ง อำนาจรัฐในการกำกับควบคุมการใช้พื้นที่อ่อนแอ สอง ความเป็นพื้นที่คลุมเครือของแนวเขตป่า *สาม* การเปลี่ยนรูปแบบการใช้ที่ดินจากการทำไร่หมุนเวียนในระบบแปลงรวม(ใช้แปลงเพาะปลูกต่อเนื่องกันในบริเวณกว้าง)มาเป็นไร่อาร และ *สี่* การปลูกข้าวโพดเป็นยุทธวิธีหนึ่งของชาวบ้านในการต่อรองกับรัฐและขณะเดียวกันก็สร้างรายได้ที่มั่นคงให้ชาวบ้าน

ปรากฏการณ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขยายตัวบนพื้นที่สูง ได้ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในทางสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีวิกฤติหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งแนวทางแก้ไขปัญหาล้วนส่วนใหญ่มุ่งไปที่หาทางออกเชิงเทคนิค งานศึกษาชิ้นนี้เสนอว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนบทบนพื้นที่สูงมีความซับซ้อน ไม่สามารถแยกส่วนพิจารณาเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องพิจารณาควบคู่ไปกับมิติทางการเมือง

Thesis Title	Contestation of Meaning for Access into the Ambiguous Space of Forest Boundary: A Case Study of Field Corn
Author	Mr. Puttipong Nawakijbumrung
Degree	Master of Arts (Social Development)
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Dr. Jamaree Chiengthong

ABSTRACT

This thesis is a sociological and anthropological study that tries to understand phenomenon of field corn crop expanding on the highland which is a protected area in the contexts of resource management conflict, agrarian transformation in the highland, and globalization of industrial crops. There are 3 concepts being used; contestation over rights to land and ambiguous territory, frontier as a contested space, and contesting meaning and ambiguity as negotiation space. The case study is located in Mae Cham district, Chiang Mai. This study demonstrates 3 important arguments.

First, “Forntier” is a space of contestation of resources and as such it gives an opportunity for irregulated trade. Rural area that locate far away from the center of state power suggest that state supervision will be unstable, the state is unable to control the area and people completely. This not only gives a chance for villagers to negotiate resources with state, but it also gives a chance for captial to grab the benefits from the contestation of resources.

Second, ambiguity is a negotiating tool. Ambiguity of forest boundary has been conceived of in negative perception, indicating unclear land status, including unclear rights on land. However, ambiguous condition gives an opportunity to actors, which use the gap of the ambiguity to interpret and redefine and creating legitimacy over ambiguous land. Thus, ambiguous condition is a negotiation space to make adjustment of power relations which might be different from the old one. Encouragement for clear boundary to dissolve the ambiguity can

weaken the informal negotiation power of the people which are various and complicated, creating instead more negotiating channels which is more favourable to the state.

Third, the phenomenon of field corn on the highland reflects an important change of highland rural restructuring. Field corn cropping does not reflect only the changing of production system but the changing of both production and consumption dimensions, especially the meaning of forest land. Field corn cropping can be used as economic and political strategies, as the process to negotiate land security.

Main conditions which provide huge corn field on the highland are, *first*, state power for supervising land use is low, *second*, ambiguity of forest boundary, *third*, the land use transformation, from rotational cultivation on the connected plots in a large area, to permanent cultivation in the same land, and *fourth*, the field corn cultivation is a farmers' negotiating strategy to the state, and it also provides them a secure income.

The phenomenon of field corn crop expanding into the highland has been brought up as environmental concerns for the public, especially the smoke crisis in northern Thailand. Most solutions focus on the technical process. This study suggests that changing rural highland restructure is complicated and can not be considered separately only from economic dimension but must include political dimension as well.